

Analysis of Cultural Content and Cultural Elements in EGP and ESP Textbooks

Hussein Meihami* Assistant Professor of Applied Linguistics, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Rajab Esfandiari Associate Professor of Applied Linguistics, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran

Abstract

Culture is an inseparable part of education in all respects. One of the fields in which culture plays an important role is second language acquisition. English language has become the language of science and technology and that of disseminating knowledge. Hence, English for Specific and General Purposes (ESP and EGP, respectively) is now a subfield in applied linguistics, helping English learners communicate their knowledge through English. The issue of communication leads the field to have a special connection with culture. That said, the purpose of the current study was to investigate the cultural content and cultural elements of the EGP and ESP textbooks used to teach ESP in economic and management, accounting, and psychology in Iranian universities. Using Cortazzi and Jin's (1999) framework for cultural content, and Adaskou, Britten, and Fahsi's (1990) framework for their cultural elements, the ESP and EGP textbooks were examined. The results indicated that there were statistically significant differences between the cultural content and elements included in the EGP and ESP textbooks; the EGP textbooks contain more cultural content and elements. Thus, it can be concluded that the ESP textbook designers need to pay more attention to the inclusion of cultural content and elements in the ESP textbooks if they want to improve the disciplinary abilities of the ESP students in communicating about the disciplinary notions of their majors.

Keywords: Culture, second language acquisition, English for specific purposes, international culture.

* Corresponding Author: meihami@hum.ikiu.ac.ir

How to Cite: Meihami, H., & Esfandiari, R. (2021). Analysis of cultural content and cultural elements in EGP and ESP textbooks. *Language Science*, Corona Special Letter, Vol. 8, 277-300. Doi: 10.22054/LS.2021.50783.1316

بررسی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه

حسین میهمی * | استادیار آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

رجب اسفندیاری | دانشیار آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران

چکیده

فرهنگ به عنوان جزء اصلی و جدانشدنی در کنار آموزش قرار می‌گیرد. یکی از حوزه‌هایی که این رابطه در آن نمایان است، آموزش زبان انگلیسی به عنوان زبان دوم یا خارجی می‌باشد. به دلیل گستردگی زبان انگلیسی در جهان و استفاده از این زبان به عنوان زبان نشر علم و تکنولوژی‌های جدید، حوزه آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه ایجاد شده است که فراگیران را در جهت توانش زبانی و ارتباطی در رشته‌های مختلف با استفاده از زبان انگلیسی تحت آموزش قرار می‌دهد. از این رو، هدف از انجام این پژوهش، بررسی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه که در رشته‌های اقتصاد و مدیریت، حسابداری و روانشناسی در دانشگاه‌های ایران تدریس می‌شود می‌باشد. با توجه به این هدف، با اساتید ۱۰ دانشگاه در رشته‌های یادشده مصاحبه‌ای صورت گرفت تا کتاب‌هایی که بیشترین استفاده را در آموزش زبان انگلیسی عمومی و ویژه از آنها می‌شود به دست بیاید. این کتاب‌ها با توجه به چارچوب محتوای فرهنگی Cortazzi and Jin (1999) و عناصر فرهنگی Adaskou, Britten, and Fahsi (1990) مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد که اختلاف معناداری در دربرگیرندگی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه و عمومی وجود دارد. این نتایج نشان داد که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه دربرگیرنده محتوا و عناصر فرهنگی لازم برای تقویت ارتباطات علمی زبان‌آموزان نیستند. در پایان پیشنهادهایی جهت بهبود وضعیت آموزش فرهنگ در آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه ارائه شده است.

کلیدواژه‌ها: آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه، محتوای فرهنگی، عناصر فرهنگی، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی.

مقدمه

آموزش در حوزه‌های مختلف علمی نمی‌تواند جدا از فرهنگ باشد. یکی از حوزه‌هایی که فرهنگ در آن از اهمیت بالایی برخوردار است، حوزه آموزش زبان دوم/خارجی می‌باشد. بسیاری از پژوهشگران بر این باورند که بدون در نظر گرفتن فرهنگ و آموزش‌های مربوط به آن، یادگیری زبان دوم/خارجی به سرانجام نمی‌رسد. اهمیت فرهنگ در آموزش زبان دوم را می‌توان در پژوهش‌هایی که به بررسی این موضوع در مجلات تخصصی مرتبط با بحث فرهنگ و یادگیری وجود دارد، مشاهده نمود (Rashidi & Meihami, 2016). هدف از یادگیری زبان دوم توانمندسازی فراگیران در برقراری ارتباط است. برقراری ارتباط در هر زبانی بیش از هر چیزی شامل موارد مربوط به فرهنگ می‌باشد. از این رو، درک زبان آموز از فرهنگ زبان دوم/خارجی که در صدد یادگیری آن است می‌تواند او را در برقراری ارتباطی کامل و دربرگیرنده کلیه ضوابط کمک کند (Rodríguez & Espinar, 2015). بر این اساس آنچه به عنوان توانش بین فرهنگی از آن یاد می‌شود در یادگیری زبان دوم/خارجی بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند در فراگیری زبان دوم مؤثر باشد.

زبان و فرهنگ دو جزء جداناپذیر از هم هستند، به گونه‌ای که زبان بدون فرهنگ و فرهنگ بدون زبان بی معنا است. به گفته لانکاگر (Langacker, 1994) رابطه فرهنگ و زبان به نوعی است که یکی زیر مجموعه دیگری نمی‌باشد و نوعی هم‌پوشی را نشان می‌دهند. میزان آشنایی افراد جوامع مختلف از پیام‌ها و فرایم‌های فرهنگی سبب به کاربرد هر چه صحیح‌تر زبان در برقراری ارتباط می‌شود. علاوه بر این، ویرزبیکا (Wierzbicka, 1994) بر این باور است که هر زبانی دارای دستور فرهنگی منحصر به فرد خود است که می‌تواند به دیگر فرهنگ‌ها منتقل شود و در زبان‌های مختلف حضور یابد. از این رو، میزان درک ما از "یک بافت ارتباطی حاصل رابطه تعاملی بین زبان و فرهنگ است" (Wierzbicka, 1994, p. 27؛ نقل از تفرشی و واسوکلانی، ۱۳۹۱).

بسیاری از پژوهشگران معتقدند که آموزش محتوای فرهنگی و بین‌فرهنگی در کنار آموزش زبان دوم/خارجی اصلی "بدیهی" است (Tajeddin & Teimournezhad, 2014). آنچه درباره این اصل بدیهی مورد بحث است، سوالی است که افراد همواره در مورد اینکه کدام فرهنگ باید آموزش داده شود، می‌پرسند. بر این اساس، فرهنگ فراگیر، فرهنگ

زبان دوم/خارجی و یا فرهنگ بین‌المللی از محتوایی هستند که آموزش آن‌ها قابل بحث است. برخی دیگر از پژوهشگران (Byram, 2008) بر این عقیده‌اند که آگاهی جهانی فرهنگی لازمه یادگیری زبان دوم/خارجی است که در آن "شهروند بین فرهنگی جهانی" هدف یادگیری زبان دوم/خارجی است.

امروزه به دلیل نقش ویژه‌ای که زبان انگلیسی در حوزه‌های مختلف از جمله تجارت، آموزش و پرورش، اجتماعی شدن، توریسم و... پیدا کرده است، این زبان را به عنوان زبان معیار بین‌المللی می‌شناسند. این موضوع سبب شده است تعداد سخنوران این زبان روز به روز افزایش پیدا کند و مفاهیم جدیدی در نتیجه گسترش این زبان به وجود آید. از مهم‌ترین این مفاهیم، انگلیسی‌های جهان^۱ است که بر این موضوع تأکید دارد که زبان انگلیسی دیگر مختص کشورهایی که این زبان به عنوان زبان مادری آن‌ها محسوب می‌شوند نیست. به عنوان مثال، امروزه افرادی که در هندوستان با لهجه هندی به صحبت کردن زبان انگلیسی می‌پردازند به عنوان سخنوران این زبان شناخته می‌شوند. این ویژگی‌های زبان انگلیسی موجب آن شده است تا این زبان به عنوان انتقال‌دهنده فرهنگ در نظر گرفته شود. از این رو، همانطور که چپل (Chapelle, 2009) بیان می‌دارد آموزش زبان انگلیسی نه تنها به عنوان آموزش یک زبان در نظر گرفته می‌شود بلکه موجب انتقال برخی مفاهیم فرهنگی به صورت پنهان نیز خواهد شد.

سرآغاز استفاده از زبان انگلیسی با اهداف ویژه در علم و تکنولوژی موجب آن شد تا زبان‌آموزان با هدف گذاری دقیق‌تر و با استفاده از زبان انگلیسی به مطالب و منابع دست اول دسترسی پیدا کنند (Hyland & Hamp-Lyons, 2002). با توجه به این، انگلیسی با اهداف ویژه را می‌توان به عنوان واسطه آموزشی در جهت استفاده از مبانی فکری، نظری و عملی جامعه علم و تکنولوژی در نظر گرفت. در برنامه‌های آموزشی که به آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه اختصاص می‌یابد نیازهای ویژه زبان‌آموزان در رابطه با یک رشته و حیطه علمی خاص در جهت برقراری ارتباط با جامعه خاص مورد توجه قرار می‌گیرد. دودلی ایونز و اس تی جان (Dudley-Evans & St. John, 1998) معتقدند که روش‌شناسی آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه ممکن است با روش‌شناسی آموزش زبان انگلیسی عمومی متفاوت باشد. براساس گفته باشتورکمن (Basturkmen, 2006, p. 18) زبان

انگلیسی در آموزش زبان با اهداف ویژه فقط به جهت آموزش‌های عمومی یاد گرفته نمی‌شود، بلکه یادگیری انگلیسی با اهداف ویژه در جهت کمک به فراگیران زبان انگلیسی در راستای توانمندی در سطح بالاتری از توانش‌های زبان‌شناختی می‌باشد که به زبان‌آموز اجازه استفاده از زبان انگلیسی را در محیط کار و به صورت حرفه‌ای می‌دهد.

در انجام فعالیت‌های مختلف علمی، اقتصادی، سیاسی و غیره در سطح بین‌المللی که با استفاده از زبان انگلیسی به عنوان زبان معیار بین‌المللی انجام می‌شود، آشنایی با فرهنگ‌هایی که ارتباط با آنها انجام می‌شود از اهمیت زیادی برخوردار است. با توجه به این موضوع، کتاب‌های آموزش زبان با اهداف ویژه که به عنوان اصلی‌ترین منبع در این راستا شناخته می‌شود می‌توانند در آگاهی بخشی میان فرهنگی به دانشجویان برای توانمندسازی آنها در برقراری ارتباطات میان فرهنگی کمک‌کننده باشد. از این رو، بررسی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه از لحاظ میزان محتوای فرهنگی استفاده شده می‌تواند متولیان تولید محتوای زبان انگلیسی با اهداف ویژه را کمک‌کند تا کمبودها را شناسایی نموده و در جهت رفع آنها برآیند. بر این اساس، هدف از این پژوهش بررسی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه که در سه رشته اقتصاد و مدیریت، حسابداری و روانشناسی در دانشگاه‌های ایران تدریس می‌شود، است. از این رو این پژوهش در صدد پاسخگویی به سوالات زیر است:

۱. دربرگیرندگی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی عمومی و ویژه که در سه رشته مدیریت، حسابداری و روانشناسی تدریس می‌شود چگونه است؟
۲. آیا اختلاف معناداری بین دربرگیرندگی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی عمومی و ویژه که در سه رشته مدیریت، حسابداری و روانشناسی تدریس می‌شود، وجود دارد؟

پیشینه پژوهش

عوامل متعددی در آموزش زبان خارجی/دوم نقش دارند که فرهنگ و اصطلاحات فرهنگی اهمیت بی‌بدیلی در این میان دارند. مک‌کی (McKay, 2003) معتقد است که فرهنگ به دو شیوه زبانشناسی و آموزشی بر یادگیری زبان دوم/خارجی اثر می‌گذارد. در بُعد

زبان‌شناسی، فرهنگ تاثیر خود را بر معنا، کاربرد شناسی زبان^۱ و سطوح مختلف کلام می‌گذارد و در بُعد آموزشی موجب می‌شود تا تنوع مختلفی از محتوا در آموزش زبان دوم/خارجی مورد استفاده قرار گیرد. با در نظر گرفتن این مسأله که زبان انگلیسی به عنوان محور و وسیله اصلی برای انتقال مفاهیم فرهنگی در بین افراد با فرهنگ‌ها و زبان‌های مختلف است، می‌توان بیان داشت که وجود محتوای فرهنگی که آگاهی‌بخشی فرهنگی افراد زبان آموز را نسبت به فرهنگ‌های مختلف بالا می‌برد از اهمیت زیادی برخوردار است. توانش ارتباط برقرار کردن به صورت بین فرهنگی را می‌توان به عنوان هدف نهایی آموزش زبان دوم/خارجی دانست که در این صورت کتاب‌های آموزش زبان می‌بایست فرهنگ زبان اول، زبان دوم/خارجی و فرهنگ بین‌المللی را به فراگیران آموزش دهند.

کتاب‌ها به عنوان محور اصلی هر برنامه آموزش زبان انگلیسی در نظر گرفته می‌شوند (Sheldon, 1988). از آنجا که کتاب‌ها به عنوان منابع اصلی یادگیری زبان دوم/خارجی در بیرون از کلاس درس به حساب می‌آیند، نقش آن‌ها در کمک به زبان آموزان در جهت آگاهی بخشی از محتوای کاربرد شناسی زبان در بافت‌هایی که انگلیسی به عنوان زبان خارجی قلمداد می‌شود، بیشتر مورد توجه قرار می‌گیرد. بنابراین، توجه پژوهشگران بیشتر به محتوای کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در بافت‌هایی که این زبان به عنوان زبان دوم به حساب می‌آید، معطوف شده است. سپس آن‌ها به بررسی دیدگاه‌های مختلف این کتاب‌ها پرداختند. به عنوان مثال می‌توان به پژوهش‌هایی از جمله، بررسی محتوای کاربرد شناسی زبان کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی (Meihami & Khanlarzadeh, 2015)، نشانه‌شناسی (Weninger & Kiss, 2003) و محتوای ایدیولوژیکی (Taki, 2008) اشاره کرد. امروزه محتویات فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی مورد توجه بسیاری از پژوهشگران قرار گرفته است که در ادامه به بررسی پژوهش‌هایی که در این راستا انجام پذیرفته‌اند می‌پردازیم.

ماگوگ (Magogwe, 2009) به بررسی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی از لحاظ تعصبات فرهنگی پرداخت. همچنین این پژوهشگر نگرش فراگیران زبان انگلیسی را درباره کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی که آن‌ها استفاده می‌کنند را مورد ارزیابی قرار داد. یافته‌های این پژوهش بیانگر این بود که مادامیکه محتوای فرهنگی این کتاب‌ها متنوع نباشد،

بر نگرش فراگیران زبان انگلیسی تأثیری ندارد. به همین ترتیب، یوئن (Yuen, 2011) طی یک مطالعه موردی چگونگی تکرار محتوای فرهنگی در دو کتاب آموزش زبان انگلیسی تدریس شده در مدارس متوسطه هنک کنگ را مورد بررسی قرار داد. با طبقه‌بندی جنبه‌های مختلف فرهنگ به محصولات فرهنگی، افراد، شیوه‌ها و دیدگاه‌های مختلف دریافت که ارائه محتوای فرهنگی به نفع کشورهای انگلیسی زبان است، در حالی که در رابطه با وجود فرهنگ‌های آفریقایی در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی یک روند نزولی را نشان می‌دهد. در سالیان اخیر، رویکرد نشانه‌شناسی به عنوان یک رویکرد جدید در بررسی محتوای فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی نقش ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. وینجر و کیس (۲۰۱۳) از رویکرد جدید نشانه‌شناسی به منظور تحلیل محتوای فرهنگی این کتاب‌ها استفاده کردند. آن‌ها بر این باور بودند که رویکردی که منابع یادگیری را به عنوان انتقال دهنده اطلاعات فرهنگی بررسی می‌کند به تنهایی نمی‌تواند فرآیند ساخت معنایی پیچیده‌ای که در طول معناهای فرهنگی ایجاد می‌شود را به درستی توضیح دهد. با توجه به این حقیقت که معناهای فرهنگی در اجتماع به وسیله ارتباط بین معلمان، دانش آموزان و منابع ایجاد می‌شود، آن‌ها بیان می‌دارند که رویکرد نشانه‌شناسی به بررسی هم متن و هم محصولات بصری می‌پردازد تا از محتوای فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی گزارش قابل اعتمادی را ارائه دهند. هدف از پژوهش وینجر و کیس (۲۰۱۳) انجام یک مطالعه تطبیقی نبود بلکه آن‌ها به ارائه یک مدل رویکرد جدید از تحلیل محتوای فرهنگی پرداختند. پنداشت‌های این رویکرد شامل چندین اصل می‌باشد. نخست آنکه از دیدگاه آن‌ها، فعالیت‌هایی که در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی وجود دارد باید مورد بررسی قرار گیرد و نه متن و نه تصاویر. دوم، آن‌ها معتقدند که چگونگی تفسیر محتوای فرهنگی توسط زبان آموزان باید مورد توجه قرار گیرد.

برخی از پژوهش‌ها درصدد آن بودند تا به بررسی برنامه درسی پنهان کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی بپردازند. چاو (Chao, 2010) با استفاده از روش تحلیل محتوا به بررسی برنامه درسی پنهان و محتوای فرهنگی یک کتاب بین‌المللی که در یکی از دانشگاه‌های تایوان آموزش داده می‌شد پرداخت. نتایج بررسی‌های وی نشان داد که در این کتاب محصولات و مردم غربی از ارزش بیشتری برخوردار بودند و نقش مهمی را در قسمت‌های مختلف این کتاب داشتند در حالی فرهنگ آسیایی که با فرهنگ بومی این کشور در ارتباط بود بسیار

کم پرداخته شده بود. همچنین در پژوهشی که توسط (Rashidi & Meihami, 2016) انجام شد برنامه‌های درسی پنهان، محتوای و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی در کشورهایی که توسط چارچوب کچرو (Kachru, 1985) به سه محیط داخلی، خارجی و در حال توسعه تقسیم بندی شده‌اند مورد پژوهش قرار گرفت. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که کشورهایی که از آن‌ها به عنوان محیط داخلی یاد می‌شود درصدد هرچه بیشتر استفاده کردن از فرهنگ خویش در کتاب‌هایشان هستند. این درحالی است که کشورهایی که از آن‌ها به عنوان محیط خارجی و در حال توسعه یاد می‌شود، بیشتر درصدد استفاده از فرهنگ بین‌المللی در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی هستند.

کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه از چارچوب‌های مختلفی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در پژوهشی که توسط بایبر (Biber, 2006) بر روی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه صورت گرفت محتوای زبانی این کتاب‌ها را در رشته‌های مختلف مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش او نشان داد که تفاوت‌هایی در میزان عبارات اسمی و جمله‌واره‌های پیچیده در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه رشته‌های مختلف وجود دارد. در پژوهشی نیز که توسط پارودی (Parodi, 2014) بر روی حرکت‌های کلامی^۱ در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه صورت گرفت نشان داده شد که رشته‌های مختلف دارای ترکیب متفاوتی در گونه‌های حرکت کلامی هستند. در نهایت برخی از پژوهشگران (مانند: Jou, 2017) به بررسی طرز تلقی فراگیران در مورد کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه پرداختند و جنبه‌های مختلف فکری آنها را در مورد این کتاب‌ها بررسی کردند.

سودمند افشار (۱۳۹۴) با استفاده از تحلیل گفتمان انتقادی به بازنمایی جنسیت و قدرت در کتاب زبان انگلیسی پایه اول دوره اول متوسطه پرداخت. نتایج پژوهش سودمند افشار (۱۳۹۴) نشان داد که واقعی و طبیعی نبودن برخی از محتوا در کنار تعصب در موضوعات فرهنگی از ضعف‌های این کتاب است.

همانطور که پیش‌تر گفته شد تحلیل "نیاز" زبان‌آموزان انگلیسی با اهداف ویژه از اهمیت بالایی در پیشبرد اهداف این دوره برخوردار است. با توجه به این مهم، کتاب‌های انگلیسی با اهداف ویژه می‌بایست این پتانسیل را داشته باشند تا بتوانند نیازهای زبان‌آموزان را برطرف

1. rhetorical move

سازند. به دلیل ماهیت چند بعدی فرهنگ و جایگاه آن در آموزش زبان دوم/خارجی، بررسی فرهنگ در کتاب‌های آموزش زبان با اهداف ویژه از اهمیت بالایی برخوردار است که باید با رویکردی دقیق مورد بررسی قرار گیرد.

دو دیدگاه اصلی در ارتباط با فرهنگ و آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه وجود دارد. دیدگاه اول بر اصول انسان‌شناسی استوار است که فرهنگ را به آنچه انسان‌ها به صورت روزمره انجام می‌دهند مربوط می‌داند (Mathews, 2000, p. 2). براساس این رویکرد، فرهنگ شامل تمامی آن چیزهایی است که به ما از گذشتگان رسیده است. باید به این نکته اشاره کرد که این رویکرد فرهنگ را به مثابه مفهومی ایستا و دور از تغییرهای چشمگیر در نظر می‌گیرد. رویکرد دوم در مورد فرهنگ تا حد زیادی در مقابل رویکرد اول قرار می‌گیرد. در این رویکرد فرهنگ به عنوان مسأله‌ای پویا تعریف می‌شود. بنابراین نمی‌توان به راحتی و به صورت کلیشه‌ای فرهنگ فرد یا افراد را در جامعه به صورت ایستا تعریف کرد. این دو رویکرد را می‌توان در ارتباط با دو تعریف فرهنگ به عنوان محصول و فرهنگ به عنوان فرآیند دید. در حالی که فرهنگ به عنوان محصول به صورت سنتی به رویکرد انسان‌شناسی فرهنگ مرتبط است که در آن فرهنگ شامل مواردی است که مردم به صورت روزمره انجام می‌دهند، رویکرد فرهنگ به عنوان فرآیند به ماهیت پویا و همیشه در حال تغییر فرهنگ برمی‌گردد.

از آنجا که برنامه‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه ماهیتی پویا دارند و پیوسته در حال تغییر از لحاظ محتوایی هستند، به نظر می‌رسد که فرهنگ به عنوان فرآیندی می‌تواند به اصول نظری آن در ارتباط باشد. حوزه‌های مختلف علمی امروز در فرآیندی مستمر در حال تغییر هستند که موجب تغییر در برنامه‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه می‌شوند. فرهنگ در بحث آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه از دو بعد مورد اهمیت است. اول آنکه در بعد حوزه‌های علم، به دلیل تفاوتی که در منشأ هر علم و توسعه دهندگان آن وجود دارد فرهنگ‌های مختلفی که جدا از فرهنگ اول افراد هستند، تشکیل می‌شود (Barron, 1991). به عنوان مثال، آیا فرهنگ داد و ستد در سراسر دنیا به یک شیوه خواهد بود؟ در فرهنگ‌های مختلف نحوه سرمایه‌گذاری خطرپذیر چگونه خواهد بود؟ افراد با چه شیوه‌ای در تجارت بین‌الملل مفاهیم فرهنگی را مورد استفاده قرار می‌دهند؟ بعد دوم، آن

است که فرهنگ تکنولوژی‌های مختلف در سراسر دنیا و فرهنگ‌های مختلف مانند هم هستند.

امروزه پژوهشگران بر این باورند که علم و تکنولوژی از لحاظ فرهنگی خنثی نیست. این بدان معناست که تکنولوژی‌های جدید ابتدا فرهنگ محل ابداعشان را می‌پذیرند و سپس با مورد استفاده قرار گرفتن در فرهنگ‌های دیگر، فرهنگی چندگانه به دست می‌آورند. ویدوسون (Widdowson, 1979, p. 51) معتقد است که فرآیند جستجوهای علمی دارای فرهنگی است که نسبت به فرهنگ اولیه افراد در مرتبه ثانویه قرار می‌گیرد. با توجه به این موضوع، مردمان نقاط مختلف جهان دارای عقاید و اصول فرهنگی خاص و ویژه خود هستند که متفاوت از یکدیگر است. حال آنکه وقتی افراد یک حوزه علمی خاص به تشکیل جامعه علمی در زمینه خاص می‌پردازند، می‌بایست ماهیت فرهنگی خود را در کنار اجماع فرهنگی افرادی که همگی در آن جامعه علمی قرار دارند قرار دهند و به تعاملات فرهنگی بپردازند. کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه، همانند کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی عمومی می‌بایست محتوای جهان واقعی را که زبان‌آموزان قرار است بعد از پایان تحصیلاتشان در حوزه خاص علمی و یا تکنولوژی ایفای نقش کنند، در بر بگیرد (Paltridge, 2002). بدون شک، محتوای جهان واقعی در برگیرنده محتوای فرهنگی است که باید در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه قرار گیرد تا آموزش این محتوا به وسیله زبان انگلیسی، زبان‌آموزان را از لحاظ توانش ارتباطی توانمند سازند. این توانمندی از آن جهت از طریق آموزش فرهنگ انجام می‌شود که دانستن معنای فرهنگی رابطه مستقیمی با توانش ارتباطی دارد. همچنین، این توانمندسازی می‌تواند با توجه به فرهنگ زبان اول، فرهنگ زبان دوم/خارجی و یا فرهنگ بین‌المللی و با توجه به جامعه علمی تخصصی هر رشته باشد. در توضیح این نکته باید گفت که زبان‌آموزان انگلیسی با اهداف ویژه در ابتدا می‌بایست سطح دانش خود را از محتوای فرهنگی زبان اول و زبان دوم/خارجی از طریق کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی عمومی به سطح گذار برسانند و پس از آن محتوای فرهنگی تخصصی را در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه فرا بگیرند.

با توجه به مطالبی که تاکنون بیان شده می توان گفت که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه می بایست در دو سطح جهانی^۱ و محلی^۲ به بحث آموزش محتوای فرهنگی بپردازد. ابتدا همانطور که ویدوسون (۱۹۷۹) بیان می دارد کلام علمی که به واسطه تشکیل جامعه علمی ایجاد می شود، می بایست دارای فرهنگی جهانی باشد تا با توجه به آن ارتباطات در سطح گفتمان کلی حادث شود و در نتیجه آن علم و تکنولوژی نشر پیدا کند. بعلاوه، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه باید تفاوت های فرهنگی را که در سطح پارامترهای فرهنگی هستند مورد توجه قرار دهد. همچنین از آنجا که زبان آموزان زبان انگلیسی با اهداف ویژه در صدد آن هستند تا پس از پایان آموزش هایشان از این زبان و مفاهیم فرهنگی که از طریق آن آموخته‌اند ارتباطات علمی و تخصصی با جوامع مختلف برقرار کنند، می بایست محتوای فرهنگی تخصصی بین‌المللی در این کتاب‌ها موجود باشد و زبان آموزان را در معرض یادگیری آن قرار دهند.

روش

پیکره پژوهش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های تحلیل محتوا^۳ می‌باشد که در آن پیکره‌ای از کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و کتاب‌های آموزش زبان با اهداف ویژه مورد بررسی و واکاوی محتوایی قرار می‌گیرد. با توجه به هدف این پژوهش که بررسی تطبیقی محتوای فرهنگی و انواع مختلف آن در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه بود، بر آن شدیم تا با بررسی کتاب‌هایی که در حال حاضر توسط اساتید دانشگاهی مورد استفاده قرار می‌گیرند به انتخاب پیکره و سپس واکاوی آنها بپردازیم. از این رو، طی مصاحبه‌ای که توسط اساتید انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه داشتیم، ۱۰ دانشگاه داخلی داشتیم به این نتیجه رسیدیم که در اکثر این دانشگاه‌ها در بحث آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی از مجموعه کتاب‌های Select Reading که دارای سطوح مختلفی است و توسط (Lee & Gundersen, 2000) نوشته شده است، استفاده می‌شود. همچنین، این مصاحبه به ما نشان داد که در اکثر مواقع سطح متوسطه این کتاب‌ها مورد آموزش قرار

-
1. universal
 2. local
 3. content analysis

می‌گیرد. این فرایند پرسشگری در مورد کتاب‌هایی که در آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه استفاده می‌شود در رابطه با سه رشته دانشگاهی از جمله اقتصاد و مدیریت، حسابداری، روانشناسی و حقوق انجام شد. نتایج نشان داد در رابطه با رشته اقتصاد و مدیریت کتاب انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت که توسط صادق بافنده ایماندوست در سال ۱۳۸۹ نگاشته شده و توسط انتشارات دانشگاه پیام نور منتشر شده مورد تاکید اساتید دانشگاه‌های مختلف بوده است. همچنین کتاب زبان تخصصی حسابداری نوشته علیرضا غلامی‌کیان، فرشاد سلیم، عبدالکریم مقدم (۱۳۹۲) انتشارات دانشگاه پیام نور، کتاب انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی نوشته دکتر حسن رستگارپور (۱۳۹۵) انتشارات سمت مورد تاکید برای آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه در این رشته‌ها بوده است.

با توجه به این موضوع که این پژوهش در صدد بررسی تطبیقی محتوای فرهنگی و انواع آن در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه می‌باشد، در جهت یکسان سازی تحلیل محتوا تنها بخش‌های مهارت خواندن و درک مطلب^۱ مورد بررسی قرار گرفت. این موضوع از آن جهت صورت پذیرفت که تنها بخش مشترک بین کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه و عمومی بخش خواندن و درک مطلب می‌باشد. در این راستا، اطلاعاتی در مورد کتاب‌های تحلیل شده در این پژوهش در جدول ۱ گردآوری شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های کتاب‌های مورد بررسی در این پژوهش

نام کتاب	انتشارات	سال چاپ	تعداد درس	تعداد درک مطلب	انگلیسی با اهداف ویژه یا عمومی
Select Reading (Intermediate)	آکسفورد	۱۳۸۲	۱۴	۱۴	انگلیسی با اهداف عمومی
انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت	پیام نور	۱۳۸۹	۱۰	۱۰	انگلیسی با اهداف ویژه
زبان تخصصی حسابداری	پیام نور	۱۳۹۲	۱۰	۲۰	انگلیسی با اهداف ویژه
انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی	سمت	۱۳۹۵	۲۰	۲۰	انگلیسی با اهداف ویژه

با توجه به جدول ۱ می‌توان بیان داشت که به طور میانگین در هر کدام از کتاب‌های بررسی شده به ازای هر درس یک درک مطلب وجود دارد.

1. reading comprehension

چارچوب تحلیلی پژوهش

در این پژوهش از دو چارچوب در جهت بررسی محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی به کاررفته در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه استفاده شده است. چارچوب اول که محتوای فرهنگی این کتاب‌ها با توجه به آن بررسی شد توسط کورتازی و جین (Cortazzi & Jin, 1999) مطرح شده است. این چارچوب محتوای فرهنگی را به سه دسته محتوای فرهنگی مربوط به زبان اول، محتوای فرهنگی مربوط به زبان دوم، و محتوای فرهنگی بین‌المللی تقسیم می‌نماید. همچنین در جهت بررسی عناصر فرهنگی به کاررفته در کتاب‌های آموزش زبان با اهداف عمومی و ویژه از چارچوبی که توسط داسکو، بریتن و فهسی (Adaskou, Britten, & Fahsi, 1990) مطرح شد استفاده کردیم. این چارچوب عناصر فرهنگی را به عناصر زیبایی‌شناسی، جامعه‌شناختی، معنایی و زبانشناسی - اجتماعی تقسیم می‌نماید. در تعریف هرکدام از این عناصر باید گفت که عناصر زیبایی‌شناسی در ارتباط با هنر، ادبیات، موسیقی، رسانه و غیره؛ عناصر جامعه‌شناختی در ارتباط با زندگی روزمره؛ عناصر معنایی در ارتباط با مفهوم‌سازی‌های فرهنگی در ارتباط با مسائل مختلف و در نهایت عناصر زبانشناسی اجتماعی در ارتباط با نحوه استفاده از زبان با توجه به شرایط فرهنگی اجتماعی می‌باشند.

روش جمع‌آوری و تحلیل پیکره پژوهش

در این پژوهش از نرم‌افزار مکس کیودا^۱ در جهت تحلیل صحیح پیکره گردآوری شده استفاده شده است. این نرم‌افزار به پژوهشگران این امکان را می‌دهد تا در پیکره به انجام واکاوی‌های کیفی و کمی بپردازند و ارتباطات مختلف میان مولفه‌های چارچوب‌ها را مورد بررسی قرار دهند. با توجه به این، چارچوب‌های تحلیلی در نرم‌افزار بارگزاری شدند. همچنین، پیکره جمع‌آوری شده که شامل کتاب‌های آموزش زبان با اهداف ویژه و عمومی در نرم‌افزار قرار داده شد و براساس تعاریف و ضابطه‌های چارچوب‌های تحلیلی مورد واکاوی قرار گرفتند. در جدول ۲ و ۳ به ترتیب نمونه‌هایی از این واکاوی‌ها در مورد کتاب‌های آموزش زبان با اهداف عمومی (جدول ۲) و اهداف ویژه (جدول ۳) نشان داده شده است.

جدول ۲. واکاوی محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی به کار رفته در کتاب آموزش زبان با اهداف عمومی (Select Reading)

عوامل محتوایی و عناصر فرهنگی		نحوه ارتباط و مثال‌های گرفته شده از کتاب‌ها
محتوای فرهنگی	مربوط به زبان اول	طبق چارچوب کورتازی و جین مفاهیم مربوط به تمایز بین زندگی کاری و روزمره مربوط به فرهنگ زبان اول ما (یعنی زبان فارسی) است چرا که در بسیاری از فرهنگ‌های دیگر تمایزی بین زندگی کاری و روزمره وجود ندارد. <i>... Your social life and school life are separate</i>
	مربوط به زبان دوم	طبق چارچوب کورتازی و جین این جمله در مورد فرهنگی است که در زبان دوم وجود دارد. تعجب از تلاش مجدانه در جهت لاغر نمودن فردی که لاغر است. <i>... Blackmore found it odd that they were compulsively jogging, running, biking, or doing aerobics in order to be thin</i>
	بین‌المللی	طبق چارچوب کورتازی و جین این مسأله شوک فرهنگی به عنوان مسأله فرهنگی بین‌المللی شناخته می‌شود. <i>... experienced culture shock when she arrived here last September is an understatement.</i>
عناصر فرهنگی	زیبایی‌شناسی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران این جمله که در حال بیان زیبایی سخنوری می‌باشد مربوط به عنصر زیبایی‌شناسی فرهنگی می‌باشد. <i>best speakers are those who make their words sound spontaneous even if memorized. I've found it's best to learn a speech point by point, not word for word</i>
	شناختی-جامعه	طبق چارچوب اداسکو و همکاران این جمله که بیانگر مسائل اجتماعی است نشانگر عنصر جامعه‌شناختی فرهنگی است. <i>Life seems a little less fragile when you can depend on a special place ...</i>
	معنایی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران عنصر معنایی فرهنگی ارتباط زبان و فرهنگ در سطح ایجاد معنا است. در این جملات مفهوم معنایی سخنوری قصد شده است. این جملات به عنصر معنایی اشاره دارند. <i>A sensible plan, if you have been asked to speak to an exact limit, is to talk your speech into a mirror and stop at your allotted time; then cut the speech accordingly.</i>
	زیباشناسی-اجتماعی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران این جمله از آن جهت که در راستای نمایاندن دانش فرد در مورد مسائل اجتماعی است به عنصر زیباشناسی-اجتماعی برمی‌گردد. <i>find out about your audience first. Who are they? Why are they there? What are they interested in? How much do you already know about your subject?</i>

جدول ۳. واکاوی محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی به کار رفته در کتاب آموزش زبان با اهداف ویژه (انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت)

عوامل محتوایی و عناصر فرهنگی		نحوه ارتباط و مثال‌های گرفته شده از کتاب‌ها
محتوای فرهنگی	مربوط به زبان اول	طبق چارچوب کورتازی و جین این جملات به یک مسأله فرهنگی در داخل ایران اشاره دارند. این جملت به نحوه کنترل قیمت‌ها و وانکش مردم ایران اشاره شده است و درصد به تصویر کشیدن مساله فرهنگی است. <i>If price controls were reinstated in Iran, how individual firms and consumers would react (in the realm of microeconomics)? The effects of higher wages brought about by an effective union strike would also be analyzed using the tools of microeconomics</i>
	مربوط به زبان دوم	طبق چارچوب کورتازی و جین این جملات به یک اصل فرهنگی که توسط پژوهشگران کشورهای توسعه یافته (به طور خاص انگلیس) اشاره دارد که در پژوهش‌هایشان از روش‌های جدید استفاده می‌نمایند. <i>Modern economists are increasingly using microeconomics analysis-the study of decision making (refer to developed countries)</i>
	بین المللی	طبق چارچوب کورتازی و جین این جمله به فرهنگی جهانی اشاره دارد که در مورد تمامی مردمان جهان صادق خواهد بود و آن برطرف نمودن نیازهایشان می‌باشد. <i>People attempt to satisfy their unlimited wants ...</i>
عناصر فرهنگی	زیبایی شناسی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران به عنصر زیبایی شناسانه فرهنگی اشاره دارد. رعایت صف در شرایط نامساعد می‌تواند زیبایی فرهنگی را نمایش دهد. همچنین می‌توان گفت که این جمله در رابطه با عنصر جامعه شناختی نیز هست. <i>After hurricane hits and cuts off supplies to a community, TV newscasts often show people standing in line to get minimum amount of food.</i>
	جامعه شناختی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران صحبت کردن از روابط بین مردم می‌تواند در ارتباط با عنصر فرهنگی جامعه شناختی باشد. <i>people relationship to each other ...</i>
	معنایی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران در این جمله از آنجا که نویسنده در جهت ارائه معنایی جدید از رابطه اقتصاد و انتخاب کردن است و آن را با عنصر زبان نمایش می‌دهد به عنصر فرهنگی معنا اشاره شده است. <i>economics helps us study how those choices are made ...</i>
	زبان‌شناسی - اجتماعی	طبق چارچوب اداسکو و همکاران این جمله از آن جهت که در راستای نمایاندن یک مفهوم فرهنگی در یک اجتماع خاص و با الگوی زبان‌شناسی ویژه است به عنصر فرهنگی زبان‌شناسی-اجتماعی مرتبط می‌شود. <i>The statement of owner's equity shows how the owner's investment has changed from the start of a period to the end of a period...</i>

یافته‌ها

در راستای پاسخگویی به اهداف این پژوهش، تحلیل محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه انجام پذیرفت. جدول ۴ نشان‌دهنده فراوانی هر کدام از محتوا و عناصر فرهنگی به کار رفته در کتاب‌های بررسی شده می‌باشد.

جدول ۴. فراوانی محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه

عناصر فرهنگی (f)		محتوای فرهنگی (f)							کتاب‌های بررسی شده
زبان‌شناسی-اجتماعی	معنای	جامعه‌شناسی	زبان‌شناسی	رکاب	بن‌المللی	زبان دوم	زبان اول		
۷۱	۱۰	۲۰	۲۶	۱۵	۵۵	۲۸	۲۰	۷	Select Reading
۹	۱	۱	۶	۱	۱۲	۸	۲	۲	انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت
۷	-	-	۷	-	۹	۶	۳	-	زبان تخصصی حسابداری
۶	۳	-	۱	۲	۸	۳	۲	۳	انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی

جدول ۴ چند مطلب مهم در مورد محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه نشان می‌دهد. بر اساس فراوانی‌های به دست آمده کتاب Select Reading به عنوان کتابی که در آموزش انگلیسی با اهداف عمومی استفاده می‌شود محتوای فرهنگی (فراوانی = ۵۵) و عناصر فرهنگی (فراوانی = ۷۱) بیشتری نسبت به تمامی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه از جمله انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت (فراوانی محتوای فرهنگی = ۱۲، فراوانی عناصر فرهنگی = ۹)، زبان تخصصی حسابداری (فراوانی محتوای فرهنگی = ۹، فراوانی عناصر فرهنگی = ۷) و انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی (فراوانی محتوای فرهنگی = ۸، فراوانی عناصر فرهنگی = ۶) دارد. همچنین می‌توان دریافت که کتاب Select Reading به عنوان کتابی که در آموزش انگلیسی با اهداف عمومی استفاده می‌شود تمامی انواع محتوای فرهنگی و عناصر

فرهنگی را دارد، در حالی که این مسأله در کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه دیده نمی‌شود. در نهایت می‌توان دریافت که محتوای فرهنگی کتاب *Select Reading* حدود ۴ برابر بیشتر از انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت، ۶ برابر زبان تخصصی حسابداری و ۷ برابر انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی است. همچنین، عناصر فرهنگی کتاب *Select Reading* حدود ۸ برابر بیشتر از انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت، ۱۰ برابر زبان تخصصی حسابداری و ۱۲ برابر انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی است. به منظور بررسی اینکه این اختلاف در بین کتاب‌های آموزش زبان با اهداف عمومی و ویژه از لحاظ آماری معنادار است از آزمون یو من ویتنی^۱ انجام شد. جدول ۵ نشان‌دهنده نتایج به دست آمده است.

جدول ۵. آمار استنباطی میزان تفاوت محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه

Sig	Z	آزمون رتبه علامت‌دار ^۲	آزمون یو من ویتنی	
۰/۰۹	-۱/۴۱	۶	۰/۰۰	محتوای زبان اول
۰/۰۱	-۱/۳۴	۶	۰/۰۰	محتوای زبان دوم
۰/۰۱	-۱/۳۴	۶	۰/۰۰	محتوای بین‌المللی
۰/۰۰	-۱/۳۴	۶	۰/۰۰	زیبایی‌شناسی
۰/۰۲	-۱/۴۱	۶	۰/۰۰	جامعه‌شناسی
۰/۰۰	-۱/۳۴	۶	۰/۰۰	معنایی
۰/۰۳	-۱/۴۱	۶	۰/۰۰	زبان‌شناسی-اجتماعی

بر اساس نتایج جدول شماره ۵ اختلاف معناداری در تمامی محتوای فرهنگی و عناصر فرهنگی بین کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه به جز میزان محتوای زبان اول وجود دارد. بر این اساس، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی محتوای فرهنگی (شامل محتوای زبان دوم، محتوای بین‌المللی) و عناصر فرهنگی (شامل زیبایی‌شناسی، جامعه‌شناسی، معنایی و زبان‌شناسی-اجتماعی) بیشتری نسبت به کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه دارند.

1. Mann-Whitney test
2. Wilcoxon W

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش در صدد آن بود تا به بررسی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه و عمومی که در دانشگاه‌های ایران تدریس می‌شوند بپردازد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه دربرگیرنده میزان قابل قبولی از محتوا و عناصر فرهنگی نیستند (جدول ۴). همچنین با توجه به نتایج به دست آمده از این پژوهش می‌توان بیان داشت که اختلاف معناداری بین کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه از لحاظ دربرگیرندگی محتوای فرهنگی زبان دوم، محتوای فرهنگی بین‌المللی و عناصر فرهنگی از قبیل عناصر زیبایی‌شناسی، جامعه‌شناسی، معنایی و زبان‌شناسی-اجتماعی وجود دارد (جدول ۵). با این وجود، اختلاف معناداری از لحاظ دربرگیرندگی محتوای فرهنگی زبان اول بین کتاب‌های آموزش زبان با اهداف عمومی و ویژه دیده نشد. این موضوع می‌تواند به این سبب باشد که کتاب ارزیابی شده آموزش زبان انگلیسی با اهداف عمومی کتابی غیر بومی و بین‌المللی بود و برای زبان‌آموزان سراسر دنیا تألیف شده و از این رو نمی‌تواند محتوای فرهنگی زیادی را به زبان‌های اول از جمله زبان فارسی اختصاص دهد.

از آنجا که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه در راستای توانمندسازی دانشجویان رشته‌های مختلف در جهت استفاده از زبان انگلیسی برای برقراری ارتباط در رشته تخصصی خود می‌باشند لازم است تا این کتاب‌ها در ارتقاء کلام علمی^۱ اهتمام بورزند (Widdowson, 1979). توانمندی برای برقراری یک ارتباط موفق نه تنها نیازمند اشراف به فرهنگ عمومی است بلکه نیازمند این است که فرد فرهنگ علمی^۲ رشته تخصصی خود را بداند. این مهم در اولین قدم باید توسط کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه به افراد ارائه شود. از این رو، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه می‌بایست در برگیرنده و آموزش دهنده محتوای فرهنگی زبان اول، زبان دوم و محتوای فرهنگی بین‌المللی باشند تا به افراد کمک کنند اشراف کامل فرهنگی در مکاتبات و ارتباطات تخصصی رشته خود را به دست آورند.

1. scientific discourse
2. scientific culture

با توجه به نتایج این پژوهش می‌توان دریافت که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه در توجه به دربرگیرندگی متنی^۱ مقوله‌های فرهنگی ضعیف عمل کرده‌اند. در برگیرندگی متنی مقوله‌های فرهنگی بر اساس گفته بارون (Barron, 1991) به این معناست که محتوای آموزش زبان دوم و از جمله کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه نه تنها به فراهم سازی محتوای زبانی در بحث آموزش مقوله‌های فرهنگی اقدام کنند بلکه محتوای فرهنگی رشته‌های مختلف را فراهم سازد. به زبان دیگر، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه که ویژگی دربرگیرندگی متنی مقوله‌های فرهنگی را دارا هستند می‌توانند زبان آموزان رشته‌های مختلف تخصصی را با مفاهیم فرهنگی رشته خود و محتوای زبانی مرتبط با آن مفاهیم فرهنگی آشنا سازند.

در این پژوهش، همانطور که در قسمت روش‌شناسی بیان شد، تنها بخش درک مطلب کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه و عمومی مورد بررسی قرار گرفت. این مسأله به این خاطر صورت گرفت که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه بخش‌های دیگر مانند بخش‌های مربوط به مهارت‌های نوشتاری، گفتاری و شنیداری را نداشتند. این خود نشان‌دهنده ضعف این کتاب‌ها در این بخش‌ها می‌باشد. اگر مقوله فرهنگ بخواهد در کتاب‌های آموزش زبان با اهداف ویژه قرار بگیرد پیش از هر چیز باید این کتاب‌ها ماهیتی ارتباطی^۲ پیدا کنند که بتوانند که با استفاده از تمرین‌هایی در باب این مهارت‌ها به نحوه ارتباط فرهنگی در ارتباطات علمی نیز پردازند.

با توجه به ماهیت فرهنگ در رشته‌های مختلف علمی که موجب شده است تا فرهنگ رشته‌ای (Barron, 1991) به وجود آید، می‌بایست زبان آموزان انگلیسی که این زبان را با اهداف ویژه فرا می‌گیرند فرهنگ رشته‌ای مجموعه مطالعاتی خود را نیز فرا بگیرند. این فرهنگ رشته‌ای به ایشان کمک می‌کند تا در انتقال و دریافت دانش در رشته خود و به صورت میان رشته‌ای فعالیت کنند و با مشکلات کمتری که بیشتر وقت‌ها به دلیل تفاوت‌های فرهنگی ایجاد می‌شوند روبه‌رو شوند. از این رو، کتاب‌های آموزش زبان به طور کلی و کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه به طور خاص می‌بایست به ارائه و آموزش مکالمات بین فرهنگی پردازند تا زبان آموزان را برای این مهم آماده سازند.

1. textualization
2. communicative

یک نکته بسیار مهم در رابطه با آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه این است که می‌بایست زبان‌آموزان را برای اهداف ویژه تربیت کند. منظور از اهداف ویژه فعالیت‌هایی هستند که افراد به واسطه تحصیل در یک رشته خاص می‌بایست آنها را انجام دهند. یکی از مهم‌ترین این فعالیت‌ها توانایی افراد در انجام پژوهش در رشته‌های خاص خود است. این توانایی می‌تواند منجر به پیشرفت کشور در سطح بین‌المللی شود. این امر می‌طلبد که نتایج پژوهش‌های این افراد در سطح بین‌المللی به چاپ برسد. در اینجا باید بیان نمود که فرایند انجام کار پژوهشی از ابتدا و تا چاپ خود فرهنگ بین‌المللی ویژه‌ای دارد که زبان‌آموزان انگلیسی با اهداف ویژه می‌بایست آنها را فراگیرند. برای مثال، نحوه ارسال پژوهش به یک مجله معتبر بین‌المللی و مکاتبات با مدیر مسئول مجله و بعدتر با داوران مقاله، فرهنگ کلامی و ارتباطی خاص خود را دارد که می‌بایست رعایت شود. از این رو، کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه می‌بایست دربرگیرنده محتوای فرهنگی در این راستا باشند تا توانش ارتباطی زبان‌آموزان را در این موارد ارتقاء دهند.

باید بیان داشت که توانایی یک فرد متخصص در یک رشته خاص برای شرکت در جامعه تخصصی^۱ رشته خود تا حد زیادی منوط به این مسأله است که آن فرد متخصص بتواند مهارت‌های تخصصی رشته خود را در کنار اصول رفتاری جامعه تخصصی رشته خود پیش ببرد. اگر اصول رفتاری را به عنوان فرهنگ رشته‌ای برای یک فرد متخصص در نظر بگیریم که به وسیله شرکت در کلاس‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه بدان رسیده است، می‌توان امیدوار بود که این فرد متخصص بتواند با مهارت‌های مشترکی که نیازمند ورود به جامعه تخصصی است به آن جامعه وارد شود و به تعامل سازنده بپردازد. با توجه به این مسأله، به نظر می‌رسد که کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه باید در این راستا غنی بوده و به فراگیران آموزش‌های لازم را بدهند. بدون شک، بخشی از این آموزش‌ها همان مسائل فرهنگی رشته‌ای است که پیشتر در مورد آنها صحبت شد.

پیشنهاد می‌شود که طراحان کتاب‌های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه توازن را در ارائه محتوای فرهنگی با توجه به زبان اول، زبان دوم/خارجی، فرهنگ بین‌المللی و تخصصی رعایت کنند. از آن جهت که زبان‌آموزان زبان انگلیسی با اهداف ویژه در حال گذار از دانش عمومی زبان انگلیسی به دانش تخصصی هستند، می‌بایست طراحان کتاب

1. community of practice

های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه در طراحی این کتاب ها این حالت گذار را در نظر بگیرند و بر اساس آن فعالیت های آموزشی کتاب های آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه را تهیه کنند.

بحث تربیت معلم آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه می تواند نقش ویژه ای در چگونگی ارائه محتوای فرهنگی در آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه دارند. از آنجا که بحث دانش، فرهنگ و هویت معلمان آموزش زبان انگلیسی با هم رابطی تنگاتنگ دارند، پیشنهاد می شود که متخصصان حوزه تربیت معلم زبان انگلیسی به ارائه محتوای نظری در مورد نقش فرهنگ در آموزش زبان انگلیسی با اهداف ویژه پردازند. مباحثی در مورد دانش تخصصی و فرهنگ تخصصی در کنار هویت معلمان می توانند در پیشبرد اهداف آموزشی کمک کنند باشد. پیشنهاد می شود پژوهش های عملی توسط پژوهشگران حوزه آموزش زبان دوم/خارجی در این زمینه انجام شود.

تعارض منافع

پژوهشگران تعارض منافع ندارند.

سپاسگزاری

پژوهشگران بر خود لازم می دانند از داوران محترم که با نظرات خود موجب بهبود این پژوهش شدند تشکر کنند.

ORCID

Hussein Meihami

<https://orcid.org/0000-0003-4680-9860>

Rajab Esfandiari

<https://orcid.org/0000-0002-2305-762X>

منابع

- بافنده ایماندوست، صادق (۱۳۸۹). *انگلیسی برای دانشجویان اقتصاد و مدیریت*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- رستگارپور، حسن (۱۳۹۵). *انگلیسی برای دانشجویان رشته روانشناسی*. تهران: انتشارات سمت.
- رستم بیک تفرشی آتوسا و رمضانی واسوکلابی احمد (۱۳۹۱). نقش فرهنگ در آموزش زبان خارجی. *پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی*، ۱۲(۱)، ۳۴-۱۵.
- سودمند افشار، حسن (۱۳۹۴). بررسی و نقد کتاب «زبان انگلیسی پایه اول دوره اول متوسطه» با تکیه بر جنبه های تحلیل گفتمان انتقادی: نمود جنسیت و قدرت. *پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه های علوم انسانی*، ۱۵، ۱۰۵-۱۳۲.
- غلامی کیان، علیرضا؛ سلیم، فرشاد و مقدم، عبدالکریم (۱۳۹۲). *زبان تخصصی حسابداری*. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.

References

- Adaskou, K., Britten, D., & Fahsi, B. (1990). Design decisions on the cultural content of a secondary English course for Morocco. *ELT Journal*, 44, 3-10
- Ary, D., Jacobs, L.C., Sorensen, C.K. and Walker, D. (2014). *Introduction to Research in Education*. London: Cengage.
- Bafande Imandoust, S. (2010). *English for the students of economics and management*. Tehran, Payam Noor Publication. [In Persian].
- Barron, C. (1991). Material thoughts: ESP and culture. *English for Specific Purposes*, 10(3), 173-187.
- Basturkmen, H. (2006). *Ideas and options in English for specific purposes*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Biber, D. (2006). *University language: A corpus-based study of spoken and written registers*. Amsterdam: Benjamins.
- Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship: Essays and reflections*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Chao, T. C. (2010). The hidden curriculum of cultural content in internationally published ELT textbook: A closer look at new American inside out. *The Journal of Asia TEFL*, 8(2), 189-210.

- Chapelle, C. A. (2009). A hidden curriculum in language textbooks: Are beginning learners of French at U.S. universities taught about Canada? *The Modern Language Journal*, 93, 139-152.
- Dudley-Evans, T., & St. John, J. (1998). *Developments in English for specific purposes: A multidisciplinary approach*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gholami Kian, A., Salim, F., & Moghaddam, A. (2013). *English for accounting*. Tehran, Payam Noor Publication. [In Persian].
- Hylland, K., & Hamp-Lyons, L. (2002). EAP: Issues and directions. *Journal of English for Academic Purposes*, 1(1), 1-12.
- Jou, Y. (2017). Hidden challenges of tasks in an EAP writing textbook: EAL graduate students' perceptions and textbook authors' responses. *Journal of English for Academic Purposes*, 30, 13-25.
- Kachru, B. B. (1988). Teaching world Englishes. *ERIC/CLL News Bulletin*, 12(1), 1-4.
- Langacker, R. W. (1994). Culture, cognition, and grammar. *Language Contact and Language Conflict*, 25-53.
- Lee, I. (2011). Situated globalization and racism: An analysis of Korean high school EFL textbooks. *Language and Literacy*, 11(1), 1-14.
- Lee, L., Gundersen, E., & Bernard, J. (2000). *Select readings*. Oxford University Press.
- Lyons, J. (1981). *Language and Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press
- Magogwe, J. M. (2009). The influence of cultural bias on motivation to learn English: The case of Khoe primary school students in eastern Botswana. *Language, Culture and Curriculum*, 22(1), 1-13.
- Mathews, G. (2000) *Global culture/individual identity: Searching for home in the cultural supermarket*. New York: Routledge.
- McKay, S. L. (2003). Teaching English as an international language: The Chilean context. *ELT Journal*, 57(2), 139-148.
- Meihami, H., & Khanlarzadeh, M. (2015). Pragmatic content in global and local ELT textbooks: A micro analysis study. *SAGE Open*, 5(4), 1-10
- Paltridge, B. (2002). Thesis and dissertation writing: An examination of published advice and actual practice. *English for Specific Purposes* 21, 125-143.
- Parodi, G. (2014). Genre organization in specialized discourse: Disciplinary variation across university textbooks. *Discourse Studies*, 16(1), 65-87.

- Rashidi, N., & Meihami, H. (2016). Hidden curriculum: An analysis of cultural content of the ELT textbooks in inner, outer, and expanding circle countries. *Cogent Education*, 3(1), 1-17.
- Rastegarpour, H. (2016). *English for the students of psychology*. Tehran: SAMT Publication. [In Persian].
- Rodríguez, A. R. R., & Espinar, A. A. (2015). General and specific culture learning in EFL textbooks aimed at adult learners in Spain. *Studia Anglica Posnaniensia*, 50, 5-25.
- Sheldon, L. E. (1988). Evaluating ELT textbooks and materials. *ELT Journal*, 42, 237-246.
- Soodmand Afshar, H. (2015). Evaluation of the English book (Prospect 1) for first-grade junior secondary school focusing on critical discourse analysis features: Representation of gender and power relations. *Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences*, 15(36), 105-132. [In Persian].
- Tafreshi, A., Vasookolae, A., & Asoklaee, A. (2013). On the role of culture in language teaching. *Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences*, 12(24), 15-34. [In Persian].
- Tajeddin, Z., & Teimournezhad, S. (2014). Exploring the hidden agenda in the representation of culture in international and localised ELT textbooks. *The Language Learning Journal*, 43(2), 180-193.
- Taki, S. (2008). International and local curricula: The question of ideology. *Language Teaching Research*, 12, 127-142.
- Weninger, C., & Kiss, T. (2013). Culture in English as a foreign language (EFL) textbooks: A semiotic approach. *TESOL Quarterly*, 47, 694-716.
- Widdowson, H. G. (1979). *Explorations in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Wierzbicka, A. (1994). Cultural scripts: A new approach to the study of cross-cultural communication. *Language contact and language conflict*, 69-87.
- Yuen, K.-M. (2011). The representation of foreign cultures in English textbooks. *ELT Journal*, 65, 458-466.

استناد به این مقاله: میهمی، حسین، اسفندیاری، رجب. (۱۴۰۰). بررسی محتوا و عناصر فرهنگی کتاب‌های آموزش

زبان انگلیسی با اهداف عمومی و ویژه. *علم زبان، ویژه‌نامه کرونا، سال ۸، ۲۷۷-۳۰۰*. Doi:

10.22054/LS.2021.50783.1316

Language Science is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.